

УДК 371.135:79

Чепелюк А.В., Кондрацька Г.Д., Веселовський А.П.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У даній статті проаналізовано літературні джерела з проблеми професійної підготовки вчителя фізичної культури. Визначено особливості професійної підготовки вчителя фізичної культури. Обґрунтовано визначені особливості професійної підготовки вчителя фізичної культури.

Ключові слова: *учитель, професійна підготовка, компетентність, студент, здібності, якості.*

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Процеси формування високого рівня професійної компетентності фахівців набувають подальшої актуальності в період інтенсивного суспільно-економічного розвитку України. Важливе місце у формуванні майбутнього вчителя та його професійних здібностей посідає психолого-педагогічна підготовка, яка повинна сприяти оволодінню і досягненню необхідного рівня дієздатності та готовності до професійної діяльності.

Соціально-економічна ситуація в нашій країні призвела до того, що перед вищими навчальними закладами поставлено нові цілі і завдання, основним напрямом діяльності яких стає задоволення потреб студентів в знаннях які б дозволяли адаптуватися в сучасному швидкоплинному світі. А це насамперед вимагає належного кадрового забезпечення, впровадження науково-обґрунтованої підготовки майбутніх вчителів у ВНЗ.

Зазначимо, соціальні реалії в освіті характеризуються спрямованістю на фахівців, компетентних у своїй галузі, які володіють професійними знаннями та вміннями. У зв'язку з цим професійна компетентність розглядається як достатня і необхідна умова освітньої діяльності, саморозвитку та самовдосконалення вчителя фізичної культури.

Формулювання мети дослідження: визначити особливості професійної підготовки вчителя фізичної культури.

Постановка завдань дослідження. Проаналізувати літературні джерела з даної проблеми.

Обґрунтувати визначені особливості професійної підготовки вчителя фізичної культури.

У процесі професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури виникає чимало актуальних питань, успішне вирішення яких залежить, як від обґрунтованості педагогічних умов, так і від урахування набутого у попередні роки педагогічного досвіду, активного впровадження інноваційних підходів до організації навчально-виховного процесу. Розбіжності між нововведеннями в освіті і можливістю їхнього практичного втілення на сьогоднішній день є ще досить відчутними [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На думку науковця Н. Волкової успішність професійної діяльності майбутнього вчителя визначається високим рівнем розвитку здібностей, які потребують теоретичних знань і практичних навичок. Кожна з цих здібностей конкретна і оцінюється тільки в професійній діяльності вчителя [1].

Науковець А. Смотрицький вважає, що професіоналізм вчителя у педагогічній діяльності виражається у вмінні бачити і формулювати педагогічні завдання на основі педагогічних ситуацій і знаходити оптимальні способи їх вирішення [6].

Виклад основного матеріалу дослідження. У підготовці вчителя фізичної культури важливого значення надаємо вимогам до творчого мислення студента які обумовлені тим, що більшість практичних завдань, які постійно повинен вирішувати вчитель фізичної культури, вимагають уміння застосовувати професійні знання системно, інтегровано, тобто залучати, об'єднувати, систематизувати значну кількість різноманітних компонентів професійних знань.

Для ефективної педагогічної діяльності вчителя, як зазначає, науковець О. Пометун у своїх працях є педагогічне спілкування. Навчання неможливе поза спілкуванням, тільки завдяки спілкуванню воно стає фактором інтелектуального розвитку людини. Де є спілкування там є і виховання, тобто формування людини як особистості. Спілкування в навчанні, а значить і саме навчання, стає одночасно і фактором виховання людини як особистості, підкреслює науковець у своїх дослідженнях [4].

На думку Л. Турищевої для оптимізації педагогічного спілкування у професійній діяльності вчителя необхідно створювати умови для формування особистості, забезпечувати позитивний емоційний клімат, керувати соціально-психологічними процесами, максимально використовувати особистісні особливості вчителя [7].

Розглянемо значущі складники психолого-педагогічної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури такі як: педагогічні здібності та індивідуальні здібності, науково-педагогічні якості.

Науковець Л. Ковальчук [2] у своїх працях педагогічні здібності поділяє на:

- головні (інтелектуальні, дидактичні, організаторські, перцептивні, комунікативні);
- допоміжні (сугестивні, дослідницькі, науково-пізнавальні, емоційна стійкість, спостережливість, педагогічний оптимізм).

Зазначимо, що педагогічні здібності майбутнього вчителя фізичної культури проявляються у: педагогічному уявленні, психологічній стійкості, професійній етиці, сугестивних і перцептивних здібностях, емпатії, артистизмі, культурі мови і спілкування, гуманізмі, захопленні фізичною культурою і спортом.

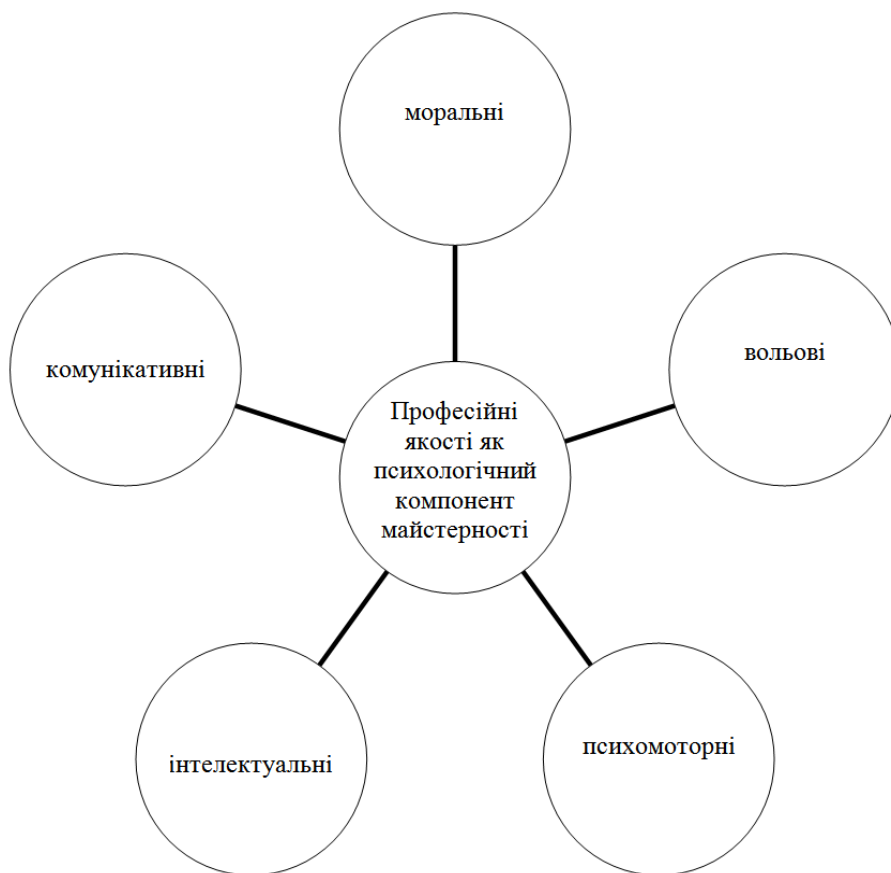
До індивідуальних здібностей вчителя фізичної культури, на думку науковців-дослідників слід віднести:

- творчий характер мислення,
- уміння розмірковувати і оцінювати професійні ситуації,
- виявляти ініціативу у виконанні завдань,
- розуміння особистісної відповідальності за результати навчально-виховного процесу.

З аналізу літературних джерел до науково-педагогічних якостей вчителя фізичної культури відносять:

- професійну працездатність,
- науковий пошук,
- педагогічну спостережливість,
- високу культуру мови та мовлення.

Разом з тим, до професійно-важливих якостей як психологічного компоненту професійної майстерності вчителя фізичної культури відносимо (рис. 1): моральні; комунікативні (до яких відносять педагогічний такт); вольові; інтелектуальні (до яких належать перцептивні якості, мнемічні (якості пам'яті) та атенційні (якості уваги); психомоторні.

Рис. 1. Важливі якості психологічного компоненту професійної майстерності вчителя фізичної культури

Охарактеризуємо детальніше вище виділені професійні якості вчителя фізичної культури, як психологічного компоненту, під час створених педагогічних ситуацій у навчально-виховному процесі у вузі.

Відомо, моральні якості проявляються в поведінці викладача та студентів. Учитель фізичної культури повинен бути інтелігентним, ставити до себе високі вимоги, пам'ятаючи, що вчитель – це людина, яка є взірцем правильної поведінки. Учитель повинен мати багато моральних якостей: гуманізм, ввічливість, чесність, вимогливість, правдивість, справедливість, принциповість, самокритичність та ін. [8].

Зазначимо, комунікативні якості (до них відносяться вміння спілкуватись, доброзичливість, ввічливість та ін.) допомагають вчителю фізичної культури налагоджувати контакт із учнями під час спілкування і цим сприяють успіхові у виховній роботі вчителя. До них відносять і педагогічний такт [6].

Педагогічний такт означає не тільки наявність певних властивостей особистості педагога, але й уміння вибрати правильний підхід до учнів, встановити педагогічно доцільний тон і стиль спілкування зі слухачами. Саме тому педагогічний такт, передбачає наявність у вчителя почуття міри, а значить вміння дозувати свої засоби впливу, не допускаючи крайностей у спілкуванні з учнями.

Педагогічний такт включає – повагу до особистості учня, увагу до його психічних станів. Він проявляється також у врівноваженості поведінки вчителя на занятті: його витримці, самоволодінні, у безпосередності спілкування [6].

Доведено, вольові якості (наполегливість, терплячість, вимогливість, рішучість, сміливість, самовладання) мають велике значення для успішної діяльності вчителя фізичної культури. Учні (особливо хлопці) дуже поважають вчителів, які добиваються свого без грубого примусу та погроз, а також без педантизму. Нестриманий вчитель не може успішно проводити виховної роботи з дітьми тому, що в їхніх очах він не має авторитету [5].

Окреслено, інтелектуальні якості підкріплюють дидактичні уміння вчителя, допомагають йому знаходити правильні рішення у виховній роботі, обумовлюють ефективність творчості вчителя, пошуку ним нових шляхів у вихованні та навчанні учнів. До цих якостей належать: ясність та логічність мислення, його критичність, уява, дотепність. Особливу роль у діяльності вчителя фізичної культури відіграє оперативність мислення, яка характеризує здатність учителя швидко знаходити оптимальні рішення педагогічних ситуацій [9].

Визначено, інтелектуальні якості базуються на перцептивних та атенційних якостях, які характеризують властивості сприймання та уваги. Ці якості дозволяють вчителю фізичної культури швидко орієнтуватись у ситуаціях, які постійно змінюються. Тут важливу роль відіграє розподіл уваги. Вчитель одночасно повинен слідкувати за багатьма об'єктами та моментами в своїй діяльності. Він повинен слідкувати за змістом та формою викладу свого матеріалу, якістю вправ, які показує, та зрозумілістю пояснень, які він дає, своєю мімікою, рухами і одночасно постійно спостерігати за усім класом [5].

Важливим є те що, для того щоб не переривати хід показу, пояснення, виконання вправи вчитель повинен перенести свій вплив на учня (наприклад, він може зробити зауваження порушникові дисципліни, після закінчення показу вправи вказати на допущені учнями помилки). А це, в свою чергу, вимагає від учителя хорошої короткотривалої пам'яті, щоб не забути, що він повинен сказати тому чи іншому учневі, коли закінчиться виконання вправи чи фрагменту уроку. Саме це пов'язано із швидкістю та міцністю запам'ятовування.

Значимими для учителя фізичної культури є психомоторні якості. Багато вправ, які потрібно показувати учням, вимагають великої фізичної сили, гнучкості, швидкості реакції. З віком фізичні якості мають тенденцію до регресу, тому постійним піклуванням учителя є підтримання їх на необхідному рівні, а це пов'язано з дотриманням рухового режиму, режиму харчування, із піклуванням про своє здоров'я [6].

Висновок та перспективи подальших досліджень. Успішність професійної діяльності вчителя визначається високим рівнем розвитку здібностей, якостей особистості які потребують теоретичних знань і практичних навичок у професійній підготовці майбутніх вчителів фізичної культури що забезпечує цілісність, безперервність та якість підготовки і є дійовими засобами підвищення ефективності професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури у ВНЗ.

Використані джерела

1. Волкова, С. С. Формування професійної компетентності майбутніх вчителів фізичної культури [Електронний ресурс] / С. С. Волкова. – Режим доступу : www.rusnauka.com/.../27099.doc.htm.
2. Ковальчук, Л. Основи педагогічної майстерності : навч. посіб. / Л. Ковальчук. – Львів : Видав. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 608 с.
3. Кузьміна, Н. В. Інваріантні вимоги до професійно-освітньої діяльності // Узгодження вимог державних освітніх стандартів до рівня професійної освіти викладачів, педагогів, вчителів, вихователів : метод. рекомендації / Кузьміна Н. В., Карпов В. В., Варфоломєєва Л. Є. ; під ред.

- Н. В. Кузьміної. – Москва – СПб. : Дослід-кий центр проблем якості підготовки фахівців; Шуйський нац. пед. ун-т, 1998. – С. 15–21.
4. Пометун, О. І. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти / О. І. Пометун // Рідна школа : журнал / голов. ред. А. В. Пугач. – 2005. – № 1. – С. 65–69.
  5. Самсутіна, Н. М. Професійна компетентність як показник якості фахової освіти майбутнього вчителя фізичної культури [Електронний ресурс] / Самсутіна Н. М. – Режим доступу : www.VuzLib.com.
  6. Смотрицкий, А. Содержание образования в системе повышения квалификации физкультурных кадров / А. Смотрицкий // Теорія і методика фізичного виховання і спорту : наук.-метод. журнал / голов. ред. Шкрєбтій Ю. М. – 2008. – № 4. – С. 100–105.
  7. Туріщева, Л. В. До питань про особливості особистості і педагогічної діяльності вчителя фізичної культури / Л. В. Туріщева // Теорія і методика фізичного виховання : наук.-метод. журнал / голов. ред. Шкрєбтій Ю. М. – 2004. – № 3. – С. 4–6.
  8. Тимошенко, О. В. Теоретико-методологічні засади оптимізації професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / О. В. Тимошенко. – К., 2009. – 45 с.
  9. Чепелюк, А. В. Формування психолого-педагогічної компетентності фахівця фізичного виховання у вищій школі / Анна Чепелюк // Проблеми підготовки сучасного вчителя : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини [за матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. "Сучасні технології розвитку професійної майстерності майбутніх учителів" (Умань, 29-30 жовтня 2010 р.)] / [ред. кол. : Побірченко Н. С. (голов. ред.) та ін.]. – Умань : ПП Жовтий, 2010. – Вип. 2. – С. 133–137.

Chepelyuk A., Kondratska G., Veselovskiy A.

FEATURE OF PROFESSIONAL PREPARATION OF TEACHER OF PHYSICAL CULTURE

In this article literary sources are analysed on issue of professional preparation of teacher of physical culture.

The features of professional preparation of teacher of physical culture are certain. Distinguished certain features of professional preparation of teacher of physical culture.

In preparation of teacher of physical culture of important value give requirements to creative thought of student which are conditioned that most practical tasks which the teacher of physical culture must decide constantly require ability to apply professional knowledges system, it is computer-integrated, that to attract, to unite, to systematize the far of various components of professional knowledges.

Progress of professional activity of teacher is determined the high level of development of capabilities, qualities of personality, which need theoretical knowledges and practical skills in professional preparation of future teachers of physical culture that provides integrity, continuity and quality of preparation, and is effective facilities of increase of efficiency of professional competence of future teacher of physical culture in the institute of higher.

Key words: *teacher, professional preparation, competence, student, capabilities, internalss.*

Стаття надійшла до редакції 13.09.2015 р.